

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Promocja publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego na przykładzie
wybranych niemieckich bibliotek akademickich

Author: Małgorzata Woźniak

Citation style: Woźniak Małgorzata. (2008). Promocja publikacji Wydawnictwa
Uniwersytetu Śląskiego na przykładzie wybranych niemieckich bibliotek akademickich.
W: M. Kyrcer, D. Pawelec (red.), "Biblioteka otwarta : wczoraj i jutro Biblioteki
Uniwersytetu Śląskiego" (S. 208-217). Katowice : Oficyna Wydawnicza Wacław
Walasek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja
ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach
niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci
(nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Promocja publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego na przykładzie wybranych niemieckich bibliotek akademickich

Specyfika działalności biblioteki akademickiej polega m.in. na tym, że stanowi integralną część uczelni macierzystej, jest jej niezbędnym elementem i wpływa na funkcjonowanie pozostałych elementów systemu. Analogicznie aktywność innych komórek organizacyjnych uczelni ma wpływ na efekty pracy biblioteki. Celem niniejszej publikacji jest ukazanie znaczenia wymiany zagranicznej prowadzonej przez Bibliotekę Uniwersytetu Śląskiego¹ dla upowszechniania publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego² zagranicą na przykładzie środowiska uniwersyteckiego w Niemczech.

Tekst składa się z dwóch części. W pierwszej z nich omówiono rolę wymiany zagranicznej prowadzonej przez biblioteki akademickie. W drugiej – scharakteryzowano publikacje Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego znajdujące się w wybranych bibliotekach niemieckich ze szczególnym uwzględnieniem tych, które zostały przesłane przez BUŚ w ramach współpracy międzybibliotecznej. Całość podsumowano w formie analityczno-syntetycznej, ukazując wpływ wymiany zagranicznej na promocję publikacji WUŚ w środowisku niemieckich naukowców.

Cele wymiany zagranicznej

W piśmiennictwie fachowym oraz aktach prawnych dotyczących wymiany międzybibliotecznej zwraca się uwagę głównie na jej znaczenie jako formy gromadzenia zbiorów opartej na

¹ W dalszej części tekstu nazwa *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego* używana będzie zamiennie z akronimem BUŚ.

² W dalszej części tekstu nazwa *Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego* używana będzie zamiennie z akronimem WUŚ.

posiadanych przez biblioteki drukach zbędnych³. Dzięki takiej współpracy z innymi instytucjami biblioteka wyłącza z księgozbioru dokumenty o tematyce niezgodnej z profilem gromadzonych zbiorów oraz wydawnictwa, które posiada w zbyt dużej liczby egzemplarzy. Pozwala to na zaoszczędzenie powierzchni magazynowej oraz bardziej racjonalne prowadzenie polityki gromadzenia.

W zamian za wysłane do innych instytucji książki i wydawnictwa ciągle, biblioteka zdobywa z kolei wartościowe materiały dla swoich czytelników. Uzyskane w ten sposób dokumenty bardzo często są niedostępne na rynku księgarskim⁴, a wymiana jest jedynym sposobem na ich nabycie. Taka sytuacja występuje m.in. w przypadku dokumentów prawnych, bądź niektórych wydawnictw okolicznościowych.

Wśród zalet wymiany zagranicznej wymienia się także jej opłacalność finansową – zdarza się, że koszt uzyskania książki poprzez wymianę jest znacznie mniejszy niż poprzez zakup. Czasem instytucje rezygnują z prowadzenia takiej formy współpracy ze względu na zbyt wysokie wydatki poniesione podczas przesyłania korespondencji, opłaty pocztowe i celne⁵. Za wymianą zagraniczną przemawia prostota jej prowadzenia w porównaniu z zakupem zagranicznym⁶.

W przypadku bibliotek akademickich ważna jest też promocja dorobku naukowego własnej uczelni. Przedmiotem wymiany bibliotek uczelnianych są najczęściej publikacje wydawnictwa jednostki macierzystej. Dzięki temu czytelnicy korzystający ze zbiorów w bibliotece kooperującej mogą zapoznać się z wynikami badań prowadzonych w innych krajach. Wysłane dokumenty mogą być zachętą do zakupu przez bibliotekę zagraniczną kolejnych publikacji danego wydawnictwa.

³ Por. *Encyklopedia Współczesnego Bibliotekarstwa Polskiego*. Wrocław 1976, s. 309–310. Por. też J. Dziak: *Teoria i praktyka wymiany wydawnictw na przykładzie Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej*. „Bibliotekarz” 2005, nr 1, s. 18–20. M. Krawczyk: *Rola i funkcjonowanie wymiany publikacji w kształtowaniu księgozbiorów bibliotek naukowych w dobie zachodzących zmian – ankieta*. W: *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2005, nr 2 (dostęp 23 II 2008) Dostępny w WWW: <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/63/krawczyk.php> ; M. Krawczyk: *Rozwój i znaczenie funkcjonowania wymiany publikacji na przykładzie wybranych bibliotek polskich i zagranicznych*. W: *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2005, nr 1 (62) [dostęp 21 I 2005]. Dostępny w WWW: <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/62/krawczyk.php>.

⁴ *Handbook on the international exchange of publications*. Ed. F. Vanwijngaerden. Paris 1978, s. 14.

⁵ S. Ford: *The Acquisition of Library Materials*. Chicago 1977, s. 159–161.

⁶ M. Krawczyk: *Rola i funkcjonowanie wymiany publikacji...*

Charakterystyka publikacji WUŚ obecnych w wybranych niemieckich bibliotekach akademickich oraz wysłanych w ramach wymiany zagranicznej

W celu zbadania rzeczywistego wpływu wymiany zagranicznej na promocję publikacji wydawnictwa uczelnianego przeprowadzono analizę publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego obecnych w wybranych niemieckich bibliotekach akademickich oraz dokumentów wysłanych przez BUŚ do tych bibliotek w ramach wymiany zagranicznej⁷.

Badanie, którym objęto zasoby 18 niemieckich bibliotek uczelnianych, wskazało na obecność w nich znacznej liczby publikacji WUŚ. W sumie odnaleziono 834 tytuły, w tym 822 wydawnictwa zwarte i 12 wydawnictw ciągłych. Jedynie 7 z badanych bibliotek prowadzi lub prowadziło wymianę zagraniczną publikacji z BUŚ. W sumie 129 odnotowanych w bazie tytułów znalazło się w niemieckich bibliotekach dzięki tej formie współpracy.

Największy wybór publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego pod względem liczby egzemplarzy [por. Tabela 1] jest w bibliotece Humboldt Universität w Berlinie. Odszukano tam 249 woluminów. Do tej biblioteki została też wysłana największa liczba egzemplarzy w ramach wymiany zagranicznej. Drugi co do wielkości zbiór publikacji katowickiej oficyny występuje w bibliotece Martin Luther Universität Halle-Wittenberg. Można tam skorzystać ze 180 egzemplarzy książek i wydawnictw ciągłych naszego wydawnictwa, z czego 21 pochodzi z wymiany zagranicznej. Następne w kolejności są księgozbiory bibliotek Freie Universität w Berlinie (169 woluminów) i Johannes-Gutenberg-Universität w Mainz (123 woluminy). Jedynie 6 spośród badanych bibliotek posiada kolekcje liczące mniej niż 50 egzemplarzy dokumentów wydawanych przez WUŚ. Wśród 5 bibliotek, w których odnaleziono największą liczbę egzemplarzy, tylko jedna nie prowadzi wymiany z BUŚ.

Nieco inaczej wygląda analiza zbioru publikacji WUŚ pod względem liczby tytułów znajdujących się w badanych bibliotekach [zob. Tabela 2]. Mimo, że nadal największy księgozbiór występuje w Humboldt Universität, gdzie odnotowano 170 tytułów wydawnictw zwartych i ciągłych, to na drugim miejscu tabeli znalazł się Johannes-Gutenberg-Universität w Mainz ze 114 tytułami dokumentów. W bibliotekach: Martin Luther Universität Halle-Wittenberg, Universität Bremen, Universität Rostock, Freie Universität Berlin oraz Universität Potsdam odno-

⁷ Przy prowadzeniu badań korzystano z bazy danych „Książki w bibliotekach”, która powstała jako wynik prac badawczych prowadzonych przez autorkę w Zakładzie Bibliografii i Informacji Naukowej Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w 2004–2005. W bazie zostały zarejestrowane publikacje Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego znalezione w katalogach elektronicznych 77 bibliotek uczelni współpracujących z Uniwersytetem Śląskim w ramach programu SOCRATES/Erasmus.

towano obecność więcej niż 50 ale mniej niż 100 tytułów publikacji. Natomiast pozostałych 8 bibliotek posiada mniej niż 35 tytułów. Łatwo zauważyć, że zmienił się układ rubryki *Liczba tytułów wysłanych w ramach wymiany*. Wśród 5 bibliotek z największymi kolekcjami publikacji Wydawnictwa UŚ znalazły się dwie, które dotychczas nie współpracowały z BUŚ. Wynika to z faktu, że przedmiotem wymiany zagranicznej prowadzonej przez tą bibliotekę są najczęściej wydawnictwa ciągłe. W takich przypadkach 1 tytuł odnotowany w bibliotece jest dostępny w kilku woluminach (zakładając, że każdy numer to osobny wolumin).

Tabela 1. Liczba egzemplarzy publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego w wybranych niemieckich bibliotekach akademickich⁸

Nazwa uczelni	Liczba egzemplarzy	Liczba egzemplarzy wysłanych w ramach wymiany
<i>Humboldt Universität zu Berlin</i>	249	51
<i>Martin Luther Universität Halle-Wittenberg</i>	180	21
<i>Freie Universität Berlin</i>	169	26
Johannes-Gutenberg-Universität – Mainz	123	nie prowadzona
<i>Universität Rostock</i>	87	33
Universität Potsdam	83	nie prowadzona
Universität Bremen	80	nie prowadzona
<i>Technische Universität Carolo-Wilhelmina zu Braunschweig</i>	45	25
<i>Westfälische Wilhelms-Universität Münster</i>	40	nie prowadzona
<i>Albert-Ludwigs-Universität Freiburg i m Breisgau</i>	29	1
Universität Dortmund	20	nie prowadzona
Universität Osnabrück	10	nie prowadzona
Universität Augsburg	8	nie prowadzona
Universität Gesamthochschule Essen	7	nie prowadzona
Universität Mannheim	6	nie prowadzona

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy danych „Książki w bibliotekach”, dokumentów archiwalnych Oddziału Gromadzenia Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.

⁸ Biblioteki uczelni wyróżnionych kursywą prowadzą lub prowadziły wymianę zagraniczną z BUŚ.

Tabela 2. Liczba tytułów publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego w wybranych niemieckich bibliotekach akademickich⁹

Nazwa Uczelni	Liczba tytułów	Liczba tytułów wysłanych w ramach wymiany
Humboldt Universität zu Berlin	170	42
Johannes-Gutenberg-Universität – Mainz	114	nie prowadzona
Martin Luther Universität Halle-Wittenberg	96	19
Universität Bremen	87	nie prowadzona
Universität Rostock	86	31
Freie Universität Berlin	74	26
Universität Potsdam	64	nie prowadzona
Technische Universität Carolo-Wilhelmina zu Braunschweig	34	10
Albert-Ludwigs-Universität Freiburg im Breisgau	31	1
Westfälische Wilhelms-Universität Münster	25	nie prowadzona
Universität Dortmund	23	nie prowadzona
Universität Osnabrück	9	nie prowadzona
Universität Augsburg	9	nie prowadzona
Universität Mannheim	6	nie prowadzona
Universität Gesamthochschule Essen	6	nie prowadzona

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy danych „Książki w bibliotekach”, dokumentów archiwalnych Oddziału Gromadzenia Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.

Znalezione publikacje to przede wszystkim wydawnictwa zwarte autorstwa pracowników Uniwersytetu Śląskiego. Wśród autorów 96 % stanowili Polacy. Pozostałe osoby to obywatele innych krajów europejskich, którzy pracowali bądź pracują na Uniwersytecie Śląskim i zdecydowali się na wydanie własnej publikacji za pośrednictwem WUŚ. Są to głównie osoby pochodzenia słowiańskiego. Dominacja książek autorów polskich w badanych bibliotekach zagranicznych nie powinna dziwić, ponieważ większość publikacji katowickiej oficyny została napisana przez Polaków. Nie odnotowano zależności pomiędzy narodowością autora a obec-

⁹ Biblioteki uczelni wyróżnionych kursywą prowadzą lub prowadziły wymianę zagraniczną z BUŚ.

nością jego publikacji w bibliotekach niemieckich. Taka tendencja nie wystąpiła również wśród wydawnictw przesłanych w ramach wymiany.

W badanym zbiorze publikacji nazwiska niektórych autorów pojawiają się znacznie częściej od innych. Tabela 3 przedstawia 11 najczęściej spotykanych nazwisk.

Tabela 3. Liczba nazwisk autorów najczęściej spotykanych w wybranych niemieckich bibliotekach akademickich

Lp.	Autor	Liczba egzemplarzy	Liczba tytułów
1	Opacki Ireneusz	31	17
2	Blicharski Michał	27	13
3	Porębina Gabriela	18	14
4	Wójcik Włodzimierz	13	10
5	Wilkoń Aleksander	13	12
6	Abłamowicz Aleksander	12	7
7	Schatte Christoph	12	3
8	Kocój Henryk	12	8
9	Kita Małgorzata	11	5
10	Surowiak Zygmunt	10	4
11	Tokarz Emil	10	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy danych „Książki w bibliotekach”.

Inaczej przedstawia się lista nazwisk autorów, których publikacje najczęściej zostały przekazywane do tych samych bibliotek w ramach wymiany zagranicznej [zob. Tabela 4]. Jedynie cztery nazwiska znalazły się w obu tabelach. Warto jednak zauważyć, że wszystkie publikacje Gabrieli Porębiny i Zygmunta Surowiaka znalezione w badanych instytucjach zostały przez nie nabyte poprzez wymianę zagraniczną z Biblioteką Uniwersytetu Śląskiego.

Spośród ww. autorów 6 osób reprezentuje nauki filologiczne, pozostałe 5 to przedstawiciele nauk ścisłych. Natomiast autorzy najczęściej spotykani w katalogach analizowanych księżnic to głównie filolodzy (9 osób) oraz badacze dyscyplin ścisłych i społecznych (2 osoby). Można

przyjąć, że wymiana zagraniczna prowadzona przez BUŚ miała duże znaczenie dla upowszechnienia publikacji WUŚ o tematyce lingwistycznej i literaturoznawczej.

Tabela 4. Liczba nazwisk autorów publikacji najczęściej wysyłanych do badanych niemieckich bibliotek akademickich w ramach wymiany zagranicznej

Lp.	Autor	Liczba egzemplarzy	Liczba tytułów
1	Porębina Gabriela	18	14
2	Blicharski Michał	10	7
3	Surowiak Zygmunt	10	4
4	Stempczyńska Barbara	6	6
5	Fesenko Evgenij Grigor'evič	4	1
6	Kuźmiński Józef	3	1
7	Rostański Krzysztof	3	3
8	Jarczyk Lucjan	3	1
9	Bajerowa Irena	3	3
10	Fontański Henryk	3	3
11	Abłamowicz Aleksander	3	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów archiwalnych Oddziału Gromadzenia Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.

Analiza tabel 3 i 4 prowadzi do wniosku, że wymiana zagraniczna nie jest jedynym czynnikiem wpływającym na obecność książek danego twórcy w księgozbiorach zagranicznych. Duże znaczenie ma także aktywność autora w międzynarodowych towarzystwach naukowych, udział w wyjazdach zagranicznych oraz współpraca zagraniczna macierzystej jednostki (katedry, instytutu) z naukowcami zagranicznymi.

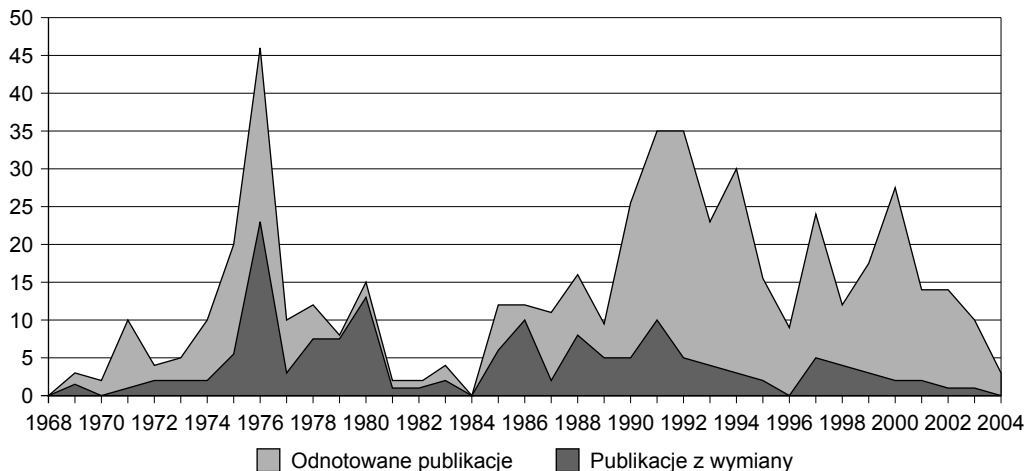
Analizując język publikacji, w znalezionym zbiorze zarejestrowano 713 egzemplarzy książek w języku polskim (82% całego zbioru) i 151 – w językach obcych (18%). Wśród publikacji wydawanych w językach obcych przeważa język niemiecki. Odnotowano 59 książek niemieckojęzycznych, co stanowi 7% wszystkich wydawnictw obcojęzycznych. Stosunkowo dużą część omawianego zbioru stanowią książki w języku angielskim (5%) i francuskim (3%). Odnotowano

także obecność 8 książek w języku rosyjskim. Wśród publikacji WUŚ znajdują się też prace zbiorowe, które zawierają artykuły napisane przez wielu autorów w różnych językach; w katalogach bibliotek niemieckich znaleziono 16 takich wydawnictw. Wśród książek wysyłanych przez BUŚ dominują napisane w języku polskim. Zdarza się, że do wybranej biblioteki przesyłane są tylko publikacje w określonym języku. Dzieje się tak, gdy biblioteki zagraniczne wyrażają taką potrzebę na etapie nawiązywania współpracy, jednak żadna z badanych instytucji nie składała takiej prośby.

Wykres 1 przedstawia zbiór wydawnictw zwartych znalezionych w bibliotekach niemieckich współpracujących w ramach wymiany zagranicznej z BUŚ. Liczba publikacji wydanych w poszczególnych latach jest różna i trudno doszukiwać się w tym szczególnych tendencji wzrostowych bądź spadkowych. Interesująca jest jednak większa liczba egzemplarzy książek wydanych w drugiej połowie lat 70-tych. Podobna zmiana widoczna jest też wśród zbioru wysłanego w ramach wymiany zagranicznej. Można więc przyjąć, że w tych latach współpraca między BUŚ a bibliotekami niemieckimi miała bardzo duży wpływ na obecność publikacji WUŚ w badanych instytucjach. Wzrost liczby woluminów znalezionych i wysłanych można zaobserwować na przełomie lat 80-tych i 90-tych. Interesujące, że mimo, iż po 1990 maleje liczba wysyłanych książek, to w odnotowanych zbiorach utrzymuje się tendencja wzrostowa. Współpraca z bibliotekami prowadzona w latach 70-tych mogła spowodować, że biblioteki te zdecydowały się na zakup większej liczby publikacji katowickiej oficyny, nawet jeśli rezygnowały z prowadzenia wymiany zagranicznej z BUŚ.

Analizując tematykę znalezionych publikacji należy odnotować, że zdecydowaną większość zarejestrowanego w bazie „Książki w bibliotekach” zbioru stanowią wydawnictwa zwarte dotyczące zagadnień literaturoznawczych i lingwistycznych. Tematykę związaną z literaturą i językiem polskim poruszają 302 wydawnictwa zwarte, a literaturze i językowi niemieckiemu poświęcono zaledwie 51 publikacji. Mimo to, wśród 862 egzemplarzy wydawnictw zwartych znajdujących się w badanych bibliotekach odnotowano obecność ok. 60 woluminów z zakresu matematyki, fizyki i chemii. Przewaga liczby publikacji z dziedzin nauk humanistycznych i społecznych nie zaskakuje. Analiza dorobku Wydawnictwa UŚ przeprowadzona na podstawie katalogów i dysponend wydawniczych tej oficyny wskazuje na siedemdziesięcioprocentową przewagę tego rodzaju literatury nad książkami z innych dziedzin. Warto zauważyć, że wśród dokumentów wysłanych do badanych instytucji przez BUŚ występuje podobna zależność. Można przypuszczać, że książki uzyskane przez biblioteki niemieckie drogą wymiany były dla nich bodźcem do zakupu kolejnych nowości WUŚ.

Wykres 1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy danych „Książki w bibliotekach”, dokumentów archiwalnych Oddziału Gromadzenia Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.

Podsumowanie

Powyższe badania wykazały obecność publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego w niemieckich bibliotekach akademickich. Wymiana zagraniczna prowadzona przez Bibliotekę UŚ ma w tym duży udział, ale nie jest to jedyny czynnik wpływający na występowanie tych wydawnictw w księgozbiorach niemieckich. Należy zauważyć, że zarówno współpraca zagraniczna Uniwersytetu Śląskiego jak i aktywność poszczególnych pracowników naukowych w towarzystwach międzynarodowych mogą przyczyniać się do zwiększenia liczby ich prac w bibliotekach zagranicznych.

Publikacje wysłane do badanych bibliotek w ramach wymiany międzybibliotecznej dla niemieckiego środowiska akademickiego są nie tylko wartościowymi dokumentami naukowymi, ale też zachęcają tamtejszych naukowców do zapoznania się z pozostałym dorobkiem badawczym danego autora. Wiadomo, że w bibliotekach akademickich polityka gromadzenia zbiorów jest ściśle związana z potrzebami pracowników naukowych danej uczelni. Pozytywna opinia niemieckich uczonych o wynikach badań przedstawianych w dostarczonych przez wymianę książkach i czasopismach, mogła spowodować, że zachęcali oni bibliotekarzy swojej uczelni do zakupu większej liczby prac śląskich naukowców, w tym publikacji WUŚ. Tak więc

Promocja publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego na przykładzie wybranych niemieckich bibliotek

działania Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego na polu międzynarodowym są ważnym elementem promocji wydawnictw oficyny tej uczelni.

Abstract

Foreign exchange is an important way of international cooperation led by the University of Silesia Library. It influences not only the acquisition policy but is also a crucial tool for promoting the University of Silesia Publishing House. The text characterizes books and periodicals of the publishing house in Katowice found in 18 German academic libraries with particular consideration of those sent as a part of exchange between the libraries led by University of Silesia Library. The conducted analysis has shown that this kind of activity taken up by our institution is of great importance to the promotion of the University of Silesia research workers publications.

